

TAITUS

1 ¹E Pol. E Qotei aqa wau tamo. Yesus Kristus na e qarinqbej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Tamo ungasari Qotei na aqa segi qa giltinrej qaji nangi aqa anjam minjroqnitqa nangi Yesus qa nanngo areqalo singilatqajqa deqa qarinqbej. E na nangi aqaryainjritqa nangi Qotei aqa anjam qalie boleosis aqa kumbra dauryosib sqajqa deqa ti qarinqbej. Qotei aqa anjam di gisaŋ sai. Di anjam bole. ²E na nangi aqaryainjritqa nangi nambile qa tariŋoqnsib sqajqa deqa e waueqnum. Nambile di agi Qotei na nangi enjrimqa nangi nambile gaigai sqab. Tulaŋ nami Qotei a inŋi inŋi kalil atosaisosiqa a na nambile di iga egwajqa marej. A bole marej. A gisaŋosaieqnu. ³Ariya bati a nami atej qaji di brantonaqa a na tamo qudei nangi wau enjrsiqa minjrej, “Niŋgi ijo anjam marsib laqniye.” Kumbra dena Qotei na aqa segi anjam boleq atej. Qotei agi iga elenej qaji a na e dego merbonaqa e aqa wau di ojsim aqa anjam marsim laqnum.

⁴O Taitus, e na anjam endi nengrenyosim ni qa qarinyonum. Aqo ombla Kristen tamo kalil nangi ti gago areqalo qujai. Agi iga kalil Yesus qa gago areqalo singilateqnum. Deqa ni ijo anŋro bole bul. Gago Abu Qotei nangi Kristus Yesus agi iga elenej qaji wo nangi aiyel ni qa are boleinjrimqa ni lawo na soqnime.

Pol na Taitus minjej, “Ni na Kristen nanngo gate ateleŋ.”

⁵O Taitus, Krit nuiq dia Qotei aqa wau qudei koboosaiunu. Deqa ni na wau di kobotosim qure segi segiq dia Kristen nanngo gate ateleŋ. E deqa ni Krit nuiq di uratmem unum. Agi e nami wau deqa ni mermem. ⁶Deqa ni unime. Ni tamo bei a gate atqa osimqa a peleiyosim aqa kumbra kalil unsim di ni a gate ate. Tamo di a tamo ungasari kalil nanngo nŋamgalaq di une saiqoji soqnem. A uŋa aiyeltaiq. Aqa anŋro nangi Kristus qa nanngo areqalo singilatosib soqneb. Nangi kumbra uge uge yoqnaib. Nangi diqoqnsib nanngo ai wo abu wo nanngo anjam gotraŋyoqnaib. ⁷Ni qalie, Kristen nanngo gate nangi Qotei aqa wau taqateqnub. Deqa ni tamo bei a gate atqa osimqa ni aqa kumbra endeqaji unsim ate. A tamo ungasari nanngo nŋamgalaq di une saiqoji unu. A aqa segi nŋam soqtosiq tamo ungasari nangi singila na taqatnjro-saieqnu di ni unsim a gate ate. A urur

minjiŋ oqetosai eqnu. A ya uysiq nanariosai eqnu. A qoto ani tamo sai. A silali koba oqnqajqa tulaŋ arearetosai eqnu. ⁸Tamo laŋaj naŋgi aqa meq beqnbqqa oqnsiq geregereinjreqnu di ni unsim a gate ate. A kumbra bole bole dauryqajqa are qaloqnsiq areqalo bole ti unu di ni unsim a gate ate. A kumbra tiŋtiŋ ti Qotei aqa segi kumbra bole bole ti di dauryqajqa tulaŋ areareteqnu di ni unsim a gate ate. A aqa segi so geregere taqateqnu di ni unsim a gate ate. ⁹A Yesus aqa anjam bole iga na palonteqnum qaji di singila na ojeqnu di ni unsim a gate ate. Atimqa a wau di ojsim a na kamba anjam bole kalil di palontoqnsim dena tamo uŋgasari nango are tigeltetnjroqnm naŋgi dauryoqnqab. Tamo qudei naŋgi Yesus aqa anjam di gotraŋyoqnib a singila na naŋgi minjroqnm naŋgi nango segi une qa poinjroqnqas.

**Krit nuiq dia tamo gargekoba naŋgi gisaŋoqnsib
tamo uŋgasari nango areqalo ugetnjreqnub**

¹⁰O Taitus, Krit nuiq dia anjam gotraŋyo qaji tamo gargekoba unub. Deqa ni na tamo bole bole naŋgi unjrsim gate ateleŋ. Anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgi di anjam laŋa laŋa maroqnsib dena tamo uŋgasari naŋgi gisa gisaŋjreqnub. Tamo naŋgi di Juda tamo. Deqa naŋgi tamo muluŋ breinjrqajqa tulaŋ singi-laeqnub. ¹¹Tamo naŋgi di tamo uŋgasari nango silali ti ŋoro ti yainjrqajqa deqa marsib kumbra uge uge iga yqa keresai qaji di naŋgi yqajqa minjreqnub. Kumbra dena naŋgi na tamo uŋgasari qudei nango angro ti nango was naŋgi ti areqalo ugetetnjreqnabqa naŋgi Qotei aqa gam bole olo urateqnub. Deqa Taitus, ni na tamo uge uge deqaji nango medabu getentsim saidnjre. ¹²Nami Krit nuiq dia qalie tamo bei soqnej. Sosiqa anjam endegsi marej, “Krit tamo naŋgi gisaŋ ani. Naŋgi tamo uge. Naŋgi wagme juwaŋ bul. Naŋgi qunjaŋ bolet. Naŋgi wauqa asgim ani.” ¹³Aqa anjam di bole marej. Deqa Taitus, ni singila na naŋgi Qotei aqa anjam minjroqne. Yim anjam dena nango kumbra tingitetnjrimqa naŋgi are bulyosib Qotei qa nango areqalo singilatqab. ¹⁴Deqa ni na naŋgi minjrimqa naŋgi Juda nango sa anjam ti tamo naŋgi Qotei aqa anjam bole gotraŋyeqnub qaji nango dal anjam ti di quqwa uratqab.

¹⁵Tamo uŋgasari Qotei aqa ŋamgalaq di une sai qoji unub qaji naŋgi mareqnub, “Ingi ingi kalil Qotei na atej qaji di jiga sai qoji.” Osib uyeqnub. Ariya tamo uŋgasari kumbra jigat dauryoqnsib Kristus qa nango areqalo singilatosaieqnub qaji naŋgi mareqnub, “Ingi ingi kalil Qotei na atej qaji di jigat.” Osib uyqa urateqnub. Di kiyqa? Nango areqalo ti nango are miligi ti di tulaŋ jigat deqa. ¹⁶Naŋgi segi mareqnub, “Iga Qotei qa qalie bole.” Di gisaŋ. Naŋgi kumbra uge uge yeqnub dena iga poigeqnu, naŋgi Qotei qoreiyeqnub. Deqa Qotei a na naŋgi uratnjreqnu. Naŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub qaji tamo. Naŋgi kumbra bole bei dauryqa keresai.

Tamo qeli nan̄gi Qotei aqa kumbra bole segi dauryoqnebe

2 ¹Ariya Taitus, ni na tamo un̄gasari nan̄gi anjam endegsim minjroqne, “Nin̄gi Qotei aqa anjam kalil geregere dauryosib kumbra bole bole yoqniye.” ²Osim tamo qeli nan̄gi anjam endegsim minjroqne, “Nin̄gi ya uysib nanarioqnaib. Nungo kumbra geregere taqatoqnsib kumbra bole yqajqa are qaloqnsib areqalo bole dauryoqniye. Osib Qotei aqa anjam bole geregere qalieosib tamo un̄gasari nan̄gi qalaqalainjroqniye. Osib gulube kalil qoboiyosib singila na tigelesoqniye.” O Taitus, ni na tamo qeli nan̄gi anjam degsim minjroqne.

³Ariya ni na un̄a qeli nan̄gi anjam endegsim minjroqne, “Kumbra bole kalil Qotei a areareteqnu qaji di nin̄gi dauryosib soqniye. Nin̄gi yomuoqnaib. Wain uyoqnsib nanarioqnaib. Nin̄gi na Kristen was nan̄gi kumbra bole osornjroqniye. ⁴Osib un̄a meli nan̄gi minjribqa nan̄gi nango tamo ti nango angro ti qala-qalainjroqnqab. ⁵Qalaqalainjroqnsib nango areqalo geregere taqatosib Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqab. Sosib nango tal ti nango ingi ingi ti geregere taqatosib nango tamo ti nango angro ti nan̄gi dego geregereinjroqnqab. Osib nango tamo nango sorgomq di geregere sosib nango anjam dauryoqnqab. Nan̄gi kumbra bole degsib yoqniqbqa nango tamo nan̄gi na nango kumbra di unoqnsib Qotei aqa anjam qa yomuoqnqasai.” O Taitus, ni na un̄a qeli nan̄gi anjam degsim minjroqnime.

**Taitus a kumbra bole segi yoqnim angro meli
nan̄gi aqa kumbra di unsib dauryoqnqab**

⁶Ariya ni na angro meli nan̄gi dego are tigeltetnjroqnimqa nan̄gi nango kumbra geregere taqatoqnebe. ⁷O Taitus, ni kumbra bei yqa osimqa kumbra bole segi yoqne. Yimqa angro meli nan̄gi ino kumbra di unsib dauryoqnqab. Ariya ni gisaŋ anjam maroqnaim. Ni anjam palontqa osimqa anjam bole segi palontoqne. Alaŋ anjam koba maroqnaim. Diqaim. Gaigai kumbra bole segi yoqnsim anjam bole palontoqne. ⁸Ni anjam bole segi tamo nan̄gi minjroqnimqa nan̄gi ino anjam di qusib uge qa marqa keresai. Jeu tamo nan̄gi dego ino anjam di qusib deqa iga yomuigwa keresai. Nan̄gi nango segi areqalo uge qa jemainjrqa.

**Kan̄gal tamo nan̄gi nango wau qa gate nango
sorgomq di geregere sosib wau bole yoqnebe**

⁹Ariya Taitus, ni na kan̄gal tamo nan̄gi anjam endegsim minjroqne, “Nin̄gi gaigai nungo wau qa gate nango sorgomq di sosib wau bole bole nan̄gi arearetnjreanu qaji di yoqniye. Nin̄gi nungo wau qa gate nango medabu ojoqnaib. ¹⁰Nango ingi bei bajaŋaib. Nango anjam geregere dauryosib nangoq di kumbra bole yoqniye. Yimqa wau qa gate nan̄gi nungo

kumbra di unsib areboleboleinjrqas. Deqa nĩngi kumbra bole bole yoqñibqa nũngũ wau qa gate nãngi unoqnsib Qotei agi iga eleñej qaji aqa anjam quoqnsib maroqnqab, ‘Di anjam bole.’” O Taitus, Qotei aqa anjam di agi iga palonteqnum. Deqa ni na kanğal tamo nãngi anjam degsim minjroqne.

**Iga Qotei aqa kumbra dauryoqnsimqa Kristus
aqa bati qa tariñoqnsim sqom**

¹¹ Iga qalie, Qotei a iga qa are tulañ boleiyeqnu. Aqa kumbra di a na boleq atsiq iga osorgej. Deqa a na tamo uñgasari kalil nãngi eleñqa kere. ¹² Qotei a iga qa are tulañ boleiyeqnu aqa kumbra dena iga endegsi osorgeqnu. Iga Qotei qoreiyqajqa kumbra toreì uratqom. Osim mandam endeqaji areqalo uge uge dego uratosim areqalo bole ti sosim kumbra bole segi dauryoqnqom. Bole, iga mandam tamo uñgasari nañgo ambleq endi unum. Ariya Qotei a iga qa are boleiyeqnu aqa kumbra dena iga endegsi osorgeqnu. Iga Qotei aqa kumbra segi dauryoqnqom. ¹³ Osim ingi tulañ boledamu iga mondoñ oqom qaji di unqajqa areboleboleigoqnimqa tariñoqnsim sqom. Yesus Kristus a segi Qotei. A singila koba. A na iga eleñej. Mondoñ a wala bole ti rian koba ti Qotei aqa singila ti di osim lañ qureq dena bqas. Iga di unqajqa tariñoqnsim unum. ¹⁴ Kristus a na iga eleñosim gago une kalil kobotqajqa deqa marsiq aqa segi ñambile uratosiq moiej. Iga aqa segi tamo uñgasari boledamu sosim kumbra bole bole singila na dauryoqnqajqa deqa marsiq aqa segi ñambile uratej.

¹⁵ O Taitus, ni gaigai tamo uñgasari nãngi anjam di minjroqnimqa nãngi qusib dauryoqnqab. Tamo uñgasari anjam gotranjeqnub qaji nãngi dego singila na minjroqnimqa nãngi kumbra uge uratoqnqab. Tamo bei na ino anjam di uge qa maraiq.

**Qotei a iga qa are boleiyonaqa kumbra boledamu
egej deqa iga aqa kumbra bole yoqnqom**

3 ¹ O Taitus, ni na tamo uñgasari nãngi anjam endegsim minjroqne, “Mandor kokba ti sawa taqato qaji tamo kokba ti nañgo sorgomq di nĩngi geregere sosibqa nañgo anjam dauryoqniye. Osib gaigai wau bole yqajqa are qaloqniye. ² Nĩngi tamo qudei nãngi misiliñ anjam minjroqnaib. Osib anjam na qotoqnaib. Gaigai lawo na sosib tamo uñgasari kalil nãngi kumbra bole enjroqniye.” O Taitus, ni na tamo uñgasari nãngi anjam degsim minjroqne.

³ Ni qalie, iga dego nami areqalo uge ti sosimqa Qotei aqa anjam gotranjoqnem. Bati di Satan a na iga gisa gisanjeqnaqa iga Qotei aqa gam bole dauryqa uratosim kumbra uge dauryqajqa are pruggeqnaqa gago segi jejamu qa tulañ areboleboleigoqnej. Kumbra dena iga singila na ojesoqnej. Deqa iga minjin ti are uge ti sosim walweloqnem. Tamo nãngi na iga jeutgeqñabqa iga na kamba dego nãngi jeutnjroqnem.

⁴Ariya bati di Qotei agi iga elenej qaji a na iga tulan qala-qalaigosiq a iga qa are boleiyonaqa kumbra boledamu egej. Aqa kumbra di a segi na boleq atej. ⁵Osiqa agi iga elenej. Gago segi kumbra bole iga nami yoqnm qaji a deqa osiq iga elejosai. A iga qa dulosiqa iga lanja elenej. Osiqa gago are miligi yansetgo-siqa aqa Mondor Bole egsiqa iga angro bunuj bul olo nambabtgej. ⁶Yesus Kristus agi iga elenej qaji aqa wau na Qotei na aqa Mondor Bole qarinyonaqa gago are miligiq aiej. ⁷Kristus a iga qa are tulan boleiyej aqa kumbra dena iga Qotei aqa namgalaq di tamo bole une saiqoji unum. Deqa mondon iga nambile gaigai sqom. Iga nambile di oqajqa tariñoqnsim unum. ⁸Qotei aqa anjam di tulan boledamu. Deqa iga anjam di gago areqaloq di singilatqom.

O Taitus, ni Qotei aqa anjam di singila na palontoqnimqa tamo ungasari Qotei qa nango areqalo singilateqnub qaji nangi quoqnsib kumbra bole bole yoqnqab. Kumbra deqaji na tamo ungasari nangi aqaryainjreqnu. Kumbra di bolequja. ⁹Ariya tamo qudei nangi nanari anjam maroqnsib lanja lanja njirinoqnsib anjam na qotoqnsib laqnub. Nango moma nango nam qa ti Moses aqa dal anjam qa ti lanja lanja maroqnsib anjam na qoteqnub. Nangi anjam di marqajqa tulan arearetjreqnu. Iga qalie, anjam dena iga aqaryaigwa keresai. Deqa Taitus, ni tamo deqaji nango anjam di quetnjraim. Torei urat.

¹⁰Tamo bei na Kristen tamo ungasari nango areqalo ugetetnjrsim nangi segi seginjrimqa ni na tamo di minjimqa aqa kumbra di uratem. A na ni quetmosaiamqa ololo minje. Minjimqa olo quetmosaiamqa ni a uratosim torei qoreiye. ¹¹Ni qalie, tamo deqaji nangi Qotei aqa gam torei uratonub. Nangi une yo qaji tamo. Nango une dena nangi osornjreqnu, nangi tamo uge.

Pol na Taitus minjej, “Ni urur bosim e itbe.”

¹²Ariya Taitus, e na Artemas kio Tikikus kio qarinyitqa a ni qa bqas. Bosim mermimqa ni urur bosim Nikopolis qureq di e itbe. Di kiyaga? Yuwal ugeo bati qa e Nikopolis qureq di sqai. Soqnit ni bosim di e itbe. ¹³Apolos wo dal anjam qalie tamo Senas wo nangi aiel walwelqa laqnbqa ni na ingi ingi kalil qa aqaryainjrimqa nangi gamq dia ingi bei qa truquqasai.

¹⁴Ni na Kristen tamo ungasari nangi gam osornjroqnmqa nangi wau bole yoqnqajqa geregere qalieqab. Qalieosib tamo ungasari ingi ingi qa truqueqnub qaji nangi aqaryainjroqnqab. Nangi lanja sosib Qotei aqa kumbra dauryosaio uge.

¹⁵Tamo ungasari kalil e koba na endi unum qaji nangi na ni kaiyeimonub. Deqa ni na tamo ungasari iga tulan qalaqala-igeqnub qaji nangi kamba gago kaiye anjam endi minjime. Tamo ungasari nangi di Yesus qa nango areqalo singilateqnub.

O was qu, Qotei a nangi kalil qa are boleiyeme.